

DOMAČA IMENA ZA ROŽE V PUNGERTU PRI ŠKOFJI LOKI

FRANCKA BENEDIK

Domača imena za rože, predvsem travniške, pa tudi nekatere trave, njivske plevele in okrasne rože so navedena tako, da je na prvem mestu slovensko poimenovanje, na drugem latinsko, sledi poknjiženo domače in nato domače v narečni transkripciji. Slovensko je na prvem mestu zaradi lažjega iskanja, latinsko na drugem pa zaradi uveljavljenega označevanja rastlin v botaniki. Slovenska imena so navedena po abecednem redu. Pri tem je na prvem mestu zmeraj odnosnica in na drugem določilo, npr. zvonček, mali. Z enim križcem so označena imena, ki jih nekateri še poznamo in včasih tudi uporabimo, bolj pogosta pa so druga; z dvema križcema pa so označena tista imena, ki so samo izpričana, bodisi ustno ali v knjigah, danes pa jih nihče ne uporablja. Z E je označeno tudi, če je običajna raba v ednini. Dodano je še, če se rastlino smatra za njivski plevel, okrasno ali škodljivo rastlino.

Navedene so predvsem tiste rože, ki imajo svoja poimenovanja različna od standardnih. Veliko rastlin namreč tako kot drugod sploh nima imena. Imena imajo predvsem bolj razširjene rože in druge rastline. Včasih so navedena tudi tista imena, ki so enaka standardnim. To je predvsem tedaj, ko za gotovo vem, da imajo v drugih krajih drugačno ime, ali pa ima drugačno ime od standardnega le določena vrsta iste rastline. V nekaterih primerih je poimenovanje navedeno zaradi spola, ki je drugačen od standardnega, npr. oleandra. V takem primeru je dopisano, katerega spola je.

Imena za rastline se v veliki večini uporabljajo v množini, tudi če gre za eno samo, predvsem rožo. Deloma je vzrok v tem, da je mnogo cvetov sestavljenih iz posameznih cvetkov, deloma v tem, da rastejo v velikem številu, včasih pa verjetno tudi po analogiji na prva vzroka. Edninska oblika se rabi, kadar se želi poudariti, da gre za en sam cvet. Druga, manjša skupina so tiste rože, kjer je osnovna oblika edninska in se množinska rabi za poudarjanje večjega števila. Obstajajo pa tudi samo edninske in samo množinske oblike, ne glede na to, ali gre za en cvet ali več, poudarjeno ali nepoudarjeno.

ROŽA ('ru:ža) - beseda pomeni cvetnice, zdravilna zelišča in v novejšem času tudi necvetoče okrasne sobne rastline.

bezeg, španski (*Syringa vulgaris*) - španski bezeg (š'pa:nsk 'bezʎ)

ciklama (*Cyclamen*) - ciklama (cik'la:ma), + korčki ('kərčki), + soldatki (su'dtaki)

črnilec, (*Melampyrum*) - sničnik (s'ničn_ok)

dalija (*Dhalia*) - orgina (ur'yina), okrasna

dežen, navadni (*Heracleum sphondylium*) - /medvedove/ tace (/mid'vi:duve/ 'ta:ce)

dresen, (Poligonum) , dreselj (d'ri:sl) moški sp., E, plevel
 grabljišče, njivsko (Knautia arvensis) - šmarni križ (š'ma:rn k'riž), E
 ivanjščica (Leucanthemum) - marjetka (me'ri:tka), + rigelčki ('riγlōčki)
 jeglič, pomladanski (Primula veris) - medvedove tace (mid'vi:duve 'ta:ce) jetrnik,
 navadni (Hepatica nobilis) - mačje/mačkove učke/oči 'ma:čje/'ma:čkuve 'učke/
 u'či)
 kamilica, smrdljiva pasja (Anthemis cotula) - smrdulje (smer'dule)
 kapucinka (Tropaeolum) - kapucinarčki (kup'cinarčki), okrasna
 kislica, topolistna (Rumex obtusifolius) - ščavje ('ša:uje), drist (drist), dristovec
 (d'ristuc), se ruje iz trave
 kokalj (Agrostemma) - kokalj ('ku:kal), plevel
 kompava, brezstebelna (Carlina acaulis) - bodeča neža (bu'di:ča 'ni:ža)
 korenje, navadno (Daucus carota) - korenje (ku're:ne)
 kresničevje, navadno (Aruncus sylvestris) - kresnice (kris'nice)
 krizantema (Khrysanthemum) - vsesvetnica (uses've:tnōca), okrasna
 krvomočnica, rjavordeča (Geranium phaeum) - cigančki (z'γenčki)
 kukavica (Orchis) - kukavica ('kukuca)
 kukavičnik (Gymnadenia) (kukavičevke z "daljšim klasom" posamez njih cvetkov ne
 glede na barvo) - oves ('ous)¹, tudi kukavica ('kukuca)
 loboda (Atriplex) - loboda (lu'bo:da), plevel
 lučca, kukavičja (Lychnis flos - cuculi) - bogkov mesek ('bu:hku 'mesk)
 marjetica, navadna (Bellis perennis) - marjetke (me'ri:tke), + rigeljčki ('riγlōčki)
 migalica, navadna (Briza media) - bogkovi laski ('bu:hku 'la:ski), Marijine solzice
 (ma'rijne 'sousce), solzice, ('sousce)
 muhič (Setaria) - muhič ('muhč), plevel
 narcis (Narcissus) - narcisa (nər'cisa), + + lilija ('lilija, 'lilja), okrasna
 oleander (Oleander nerium) - oleandra (uli'a:ndra, li'a:ndra), okrasna,²
 osat (Cirsium) - osat (u'sa:t), plevel
 osat, mehki (Cirsium oleraceum) - škrbinec (šker'vinc), E
 pelargonija (Phelargonium) - pelargonija (pala'γu:nja), okrasna
 petelinček (Corydalis) - petelinčki (piti'linčki)
 pljučnik, navadni (Pulmonaria officinalis) - velikonočnice (vilka'no:čnōce,
 vilika'nočnōce)
 podlesek, jesenski (Colchicum autumnale) - podlesek (pod'lesk) /cvet jeseni/, pujs
 ('pujs), prašič (p're:šč) /listi s plodom spomladi/
 pokalica (Silene vulgaris) - pokalica, ('pu:kalca)
 predenica (Cuscuta) - predovnica (p'ri:dunca), škodljiva za travo
 razhudnik (Solanum) - češnjica ('či:šnōca), okrasna
 regačica (Aegopodium) - tace ('ta:ce)
 repuh, navadni (Petasites hybridus) - klobuki (klu'buki)
 resa, jesenska, (Calluna vulgaris) - vresje (u'resje), E
 resa, pomladna (Erica carnea) - rdeče vresje (ta r'deč u'resje), m. spol, E
 rogovilček (Galinsoga) - nemški plevel (ta 'ni:mšk pli'vi:u), E, plevel³
 rožlin (Althea rosea) - popelni ('po:plni), okrasna
 sedmarica () sedmarica ('si:dmarca), + sedma rit ('si:dma 'rt)⁴, plevel

slak, njivski in navadni plotni (*Convolvulus arvensis* in *Calystegia sepium*) - slak (s'la:k); za natančnejšo določitev je plotni : veliki s. (ta 've:lk s.), E, plevel
slez, navadni (*althaea officinalis*) - ajbiš ('a:jpš), E
spominčica (*Myosotis*) /več vrst/ - + potočnica (pu'tu:čnoca), danes pogostejše
spominčica (spu'minčica)
svišč, spomladanski (*Gentiana verna*) - zaspančki (zas'pənčki)
šaš, nizki (*Carex humilis*) - bogkovi laski ('bu:hku 'la:ski)
šebolj, zlati (*Cheiranthus cheiri*) - fjola (f'ju:la), okrasna
škrobotec, mali (*Rhinanthus minor*) - lošič ('lo:šč), E, travniški škodljivec
šmarnica (*Convallaria maialis*) - šmarnica (š'ma:rnoca)
teloh, črni (*Helleborus niger*) - teloh ('te:luh)
trobentica (*Primula vulgaris*) - trobentica (tru'bi:ntica), + piskalica ('piskalca)
tulipan (*Tulipa*) - tulipa ('tulpa)
vetrnica, podlesna (*Anemone nemorosa*) - bogkove srajčke ('bu:hkuve s'ra:jčke)
vijolica /več vrst/ (*Viola*) - fijolica (f'ju:lca)
vijolica, divja (*Viola tricolor*) - divja mačeha (ta 'diuja 'ma:čaha), plevel
volčin, blegajev in ... (*Daphne blagayana* in ...) - jegalovke bele, rdeče (i'ya:luke, ta
r'di:če, ta 'bi:le)
zajček (*Antirrhium majus*) - zajčki ('zajčki), plevel, tudi okrasni
zimzelen, navadni (*Vinca minor*) - zimzelen ('zimzilen)
zvonček, mali (*Galanthus nivalis*) - zvonček (z'vənčk), + + norica (*nurica*)⁵
zvonček, veliki pomladanski (*Leucojum vernum*) - kronica (k'ru:nca)
zvončnica, razprostrta, tudi klobčasta (*Campanula patula*, *C. glomerata*) - petrov
ključ ('pi:tru k'luč)
zafran, pomladanski (*Crocus neapolitanus*) - podlesek (pu'd'lesk)
žanjevca (*Polygala chamaebuxus*) - /marijini/ šolenčki (/ma'rijno/ 'šu:lnočki),
petelinčki (piti'linčki)

OPOMBE

- O zapisu narečnih imen. Naglas je zaznamovan z znakom ' pred zadnjim soglasnikom naglašene zloga. Dolžina samoglasnika je zaznamovana z : za samoglasnikom. Glasova i: in u: sta tako označena zaradi enostavnejšega tiska, lahko pa se označujeta tudi z e in o s pikico zgoraj.
- To poimenovanje uporablja oseba, rojena na Osolniku. V Pungert se je primožila.
- Obliko ženskega spola uporablja oseba, rojena in do svojega tridesetega leta živeča v Sori. V Pungert se je primožila.
- Za ta plevel je v naših krajih splošno znano, da ga pred 1. svet. vojno ni bilo. Pravijo, da so ga prinesli Nemci in zato ima tudi tako ime. Obstaja celo varianta, da je bil neki ženski tako všeč kot cvetje, da ga je posadila v lonček in ga prinesla v naše kraje, kjer se je potem razširil. (Povedal Blaž Jamnik, Pungert, roj. 1933 ?)
- To ime pozna že omenjena oseba, roj. v Sori.
- Informacija Andreja Benedik (1896-1978), da so včasih tako rekli. Tudi Manko Golar navaja v spominih na očeta Florjana - Cvetka Golarja, roj. 1879 v sosednji vasi Gosteče, 1 km od Pungerta, obema vasema je skupna podružnična cerkev, Golarjevi imajo polje tudi v Pungertu, njegove besede: "...sem rad lazil ob Sori in nabiral **norice**...Zato mi je še danes najljubši pomladni cvet **norica**...". M. Golar, Deček z jabolki, Lj. 1988, Moj oče, 96. Tega imena danes v vasi nihče več niti ne pozna. Možno je, da je bilo pred 100 leti znano, lahko pa bi bil Cvetko Golar izraz prisvojil v Prlekiji, kjer je pozneje živel. Moj oče bi besedo v tem primeru moral poznati iz knjig.